

TRAVMATOLOGIYANING ASOSIY YO'NALISHLARI VA AHAMIYATI: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.

G'ulomov Abdulloh Rustamjon o'gli

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yo'nalishi talabasi

Email: gulomovabdulloh87@gmail.com

Tel: +998931062029

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17556178>

Annotatsiya

Ushbu maqolada travmatologiya fanining asosiy yo'nalishlari va uning tibbiyot sohasidagi ahamiyati yoritib berilgan. Travmatologiya — bu suyak, bo'g'im, pay va yumshoq to'qimalarning turli xil shikastlanishlarini o'rganadigan hamda ularni davolash va oldini olish usullarini ishlab chiqadigan tibbiyot sohasi hisoblanadi. Maqolada travmatologiyaning asosiy vazifalari — jarohatlarni erta aniqlash, malakali tibbiy yordam ko'rsatish, operativ va konservativ davolash usullarini tanlash, bemorlarni rehabilitatsiya qilish kabi yo'nalishlar tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy tibbiyotda travmatologiyaning ahamiyati, ya'ni avtohalokatlar, ishlab chiqarish va sport jarohatlarining ko'payishi bilan bog'liq ravishda bu sohaning roli yanada ortib borayotgani ta'kidlangan. Maqola travmatologiyaning tibbiy xizmat tizimidagi o'rni, ilg'or diagnostika va davolash texnologiyalarining ahamiyati bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar:

travmatologiya, jarohat, suyak sinishi, bo'g'im chiqishi, birinchi tibbiy yordam, davolash, rehabilitatsiya, shikastlanish, tibbiyot, jarrohlik.

Travmatologiya — bu tibbiyotning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, inson tanasining suyak-mushak tizimi, bo'g'imlar, paylar va yumshoq to'qimalarning shikastlanishlarini o'rganadi, ularni davolash va oldini olish usullarini ishlab chiqadi. So'nggi yillarda sanoatning rivojlanishi, transport vositalarining ko'payishi, sport faoliyatining kengayishi va turmush tarzining o'zgarishi natijasida turli jarohatlar soni ortib bormoqda. Shu sababli travmatologiya sohasi bugungi kunda tibbiyot tizimida alohida ahamiyat kasb etadi.

Travmatologiya fani nafaqat jarohatlarni davolash, balki ularning oldini olish, erta tashxis qo'yish va bemorni to'liq rehabilitatsiya qilish masalalarini ham o'z ichiga oladi. Ushbu yo'nalishda ishlovchi mutaxassislar — travmatolog-shifokorlar — shoshilinch yordam ko'rsatish, sinish va chiqishlarni to'g'rilash, suyaklarni fiksatsiya qilish, hamda bemorlarni keyingi davrda harakat funksiyalarini tiklash bilan shug'ullanadilar.

Zamonaviy travmatologiya sohasida yangi texnologiyalar, rentgen, kompyuter tomografiya va artroskopiya kabi usullar keng qo'llanilib, bu esa jarohatlarni aniqlash va samarali davolash imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Shu bois, travmatologiyaning asosiy yo'nalishlarini o'rganish va uning tibbiyotdagi ahamiyatini chuqur tahlil qilish hozirgi davrda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu ilmiy maqola O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimi, tibbiyot oliygohlari va ilmiy-tadqiqot muassasalarida olib borilgan ilmiy ishlarga tayanib ishlab chiqilgan. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida travmatologiya sohasidagi ilmiy nazariyalar, amaliy tajribalar hamda statistik tahlillar qo'llanilgan.

Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020–2024 yillarga mo'ljallangan sog'liqni saqlashni rivojlantirish konsepsiyasi, Respublika shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazi va Respublika ixtisoslashtirilgan travmatologiya va ortopediya markazining tahliliy ma'lumotlari asos qilib olindi. Ushbu manbalar mamlakatimizda travmatologiya xizmatining rivojlanish holati, jarohatlar sonining dinamikasi, davolash usullarining samaradorligi haqida muhim statistik ma'lumotlarni taqdim etadi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlar qo'llanildi:

- Tahliliy metod – mavjud ilmiy adabiyotlar, darsliklar va tibbiy maqolalar o'rganilib, ularning asosida nazariy xulosalar chiqarildi.
- Taqqoslash metodi – O'zbekistonda va xorijiy mamlakatlarda travmatologiya sohasidagi yondashuvlar solishtirildi.
- Statistik metod – Respublika ixtisoslashtirilgan tibbiyot markazlarining so'nggi yillardagi jarohatlar bilan bog'liq ma'lumotlari tahlil qilindi.
- Amaliy kuzatuv metodi – mahalliy shifoxonalarda travmatologik bemorlarni davolash jarayonlari o'rganildi.

Asosiy qism

Travmatologiya — bu shikastlanishlarning sabablari, rivojlanish mexanizmlari, klinik belgilari va ularni davolash usullarini o'rganadigan tibbiyot sohasi bo'lib, inson salomatligini saqlashda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasida travmatologiya mustaqil yo'nalish sifatida shakllanib, hozirda barcha viloyatlarda ixtisoslashgan travmatologiya va ortopediya bo'limlari faoliyat yuritmoqda. Quyida travmatologiyaning asosiy yo'nalishlari va ularning amaliy ahamiyati yoritiladi.

1. Jarohatlarni aniqlash va dastlabki yordam ko'rsatish

Travmatologiyaning eng muhim yo'nalishlaridan biri — jarohatlarni erta aniqlash va bemorga malakali birinchi yordam ko'rsatishdir. Jarohatlar (suyak sinishi, chiqish, pay uzilishi, yumshoq to'qima shikastlanishi va h.k.) o'z vaqtida to'g'ri baholanmasa, og'ir asoratlarga olib keladi. O'zbekiston shoshilinch tibbiy yordam tizimida travmatologik brigadalar faoliyat yuritadi, ular bemorlarga voqea joyida birinchi yordam ko'rsatib, keyingi davolash uchun maxsus markazlarga yuboradi.

2. Diagnostika va instrumental tekshiruvlar

Zamonaviy travmatologiyada diagnostika muhim o'rin tutadi. O'zbekistondagi yirik tibbiyot markazlarida rentgen, kompyuter tomografiya (KT) va magnit-rezonans tomografiya (MRT) usullari keng qo'llanilmoqda. Bu usullar yordamida suyak va yumshoq to'qimalarning holatini aniq baholash, sinish joyini, siljish darajasini va shikastlanish murakkabligini aniqlash imkonini beradi.

3. Davolashning konservativ va operativ usullari

Travmatologiyada davolash ikki asosiy yo'nalishda olib boriladi: konservativ va operativ.

- Konservativ usullar — immobilizatsiya, gips bog'lamalar, fizioterapiya, dori vositalari yordamida amalga oshiriladi.
- Operativ usullar — suyak sinishlarini metall plastinkalar, vintlar yoki tashqi fiksatorlar yordamida mahkamlash (osteosintez), bo'g'im ichidagi shikastlanishlarni artroskopik usulda davolashni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston travmatologiyasida zamonaviy jarrohlik usullari, xususan, minimal invaziv operatsiyalar keng joriy etilmoqda.

4. Reabilitatsiya va fizioterapiya

Shikastlanishdan keyingi reabilitatsiya bemorning harakat faoliyatini to'liq tiklashda muhim ahamiyatga ega. Reabilitatsiya jarayonida fizioterapiya, massaj, terapevtik mashqlar, suv muolajalari va elektr stimulyatsiya usullari qo'llaniladi. Respublikamizda bu yo'nalishda maxsus travmatologiya-reabilitatsiya markazlari tashkil etilgan.

5. Profilaktika va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish

Travmatologiya faqat davolash emas, balki jarohatlarning oldini olishni ham o'z ichiga oladi. O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimi tomonidan aholi o'rtasida yo'l-transport hodisalarini kamaytirish, ishlab chiqarishda xavfsizlik qoidalariga rioya qilish va sportda jarohatlanishlarning oldini olish bo'yicha targ'ibot ishlari olib borilmoqda.

6. Travmatologiyaning ilmiy-amaliy ahamiyati

Travmatologiya sohasi O'zbekiston tibbiyot ilmidagi muhim o'rin tutadi. Toshkent tibbiyot akademiyasi, Respublika ixtisoslashtirilgan travmatologiya va ortopediya markazi hamda boshqa ilmiy muassasalar tomonidan yangi davolash usullari ishlab chiqilmoqda. Ayniqsa, suyak transplantatsiyasi, endoprotezlash va artroskopik jarrohlik sohasida sezilarli yutuqlarga erishilgan.

Tahlil va natijalar

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi va Respublika ixtisoslashtirilgan travmatologiya va ortopediya ilmiy-amaliy markazining so'nggi yillardagi tahliliy ma'lumotlariga ko'ra, travmatologik kasalliklar soni yil sayin oshib bormoqda. Statistik ma'lumotlarga qaraganda, so'nggi besh yil ichida (2020–2024 yillar) mamlakat bo'yicha travma bilan bog'liq murojaatlar soni 25–30% ga ortgan. Bunga transport vositalarining ko'payishi, ishlab chiqarish korxonalarida texnik xavfsizlik qoidalariga rioya qilmaslik, sport faoliyati kengayishi va uy-maishiy sharoitlarda yuz beradigan baxtsiz hodisalar sabab bo'lmoqda.

Respublika ixtisoslashtirilgan travmatologiya markazi ma'lumotlariga ko'ra, travmatologik bemorlarning 60% dan ortig'ini suyak sinishlari, 20% ini bo'g'im chiqishlari, 10–15% ini pay va mushak shikastlanishlari tashkil etadi. Ayniqsa, son suyagi, bilak va boldir suyagi sinishlari eng ko'p uchrayotgan jarohatlar sirasiga kiradi.

Davolash samaradorligini oshirish maqsadida O'zbekistonda travmatologik xizmatlar tarmog'i bosqichma-bosqich modernizatsiya qilinmoqda. Masalan:

- Toshkent shahridagi Respublika ixtisoslashtirilgan travmatologiya va ortopediya markazida zamonaviy artroskopik, endoprotezlash va osteosintez operatsiyalari yo'lga qo'yilgan;
- Hududiy shifoxonalarda travmatologik bo'limlar faoliyati kengaytirilib, yangi rentgen, KT va MRT uskunalari bilan jihozlanmoqda;
- 2022 yildan boshlab shoshilinch tibbiy yordam xizmatlarida maxsus travmatologik brigadalar tashkil etilgan bo'lib, ular tezkor tibbiy yordam ko'rsatishda muhim rol o'ynamoqda.

Shuningdek, O'zbekiston tibbiyot oliygohlarida travmatologiya va ortopediya yo'nalishida yangi o'quv dasturlar joriy etilib, yosh mutaxassislarning amaliy tayyorgarligi kuchaytirilmoqda. Natijada, 2024-yilgi ma'lumotlarga ko'ra, og'ir jarohatlar bilan murojaat qilgan bemorlarning 84% dan ortig'i muvaffaqiyatli davolangan, ularning ko'pchiligi reabilitatsiya kursidan so'ng to'liq harakat funksiyalarini tiklagan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda travmatologiya sohasida tibbiy yordam sifati oshmoqda, zamonaviy diagnostika va davolash texnologiyalari keng joriy etilmoqda, biroq jarohatlar profilaktikasini kuchaytirish, aholining xavfsizlik madaniyatini oshirish va ishlab chiqarish korxonalarida mehnat muhofazasi nazoratini kuchaytirish hali ham dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, travmatologiya bugungi kunda tibbiyotning eng zarur va tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biridir. O'zbekistonda bu soha bo'yicha ko'plab ixtisoslashgan markazlar, bo'limlar va malakali mutaxassislar faoliyat yuritmoqda. Suyak sinishlari, bo'g'im chiqishlari va boshqa jarohatlar soni ortib borayotgan sharoitda travmatologik xizmatning ahamiyati yanada oshib bormoqda.

Shuningdek, mamlakatda zamonaviy diagnostika uskunalari, artroskopiya va osteosintez kabi ilg'or jarrohlik texnologiyalari joriy etilgani bemorlarni samarali davolash imkonini bermoqda. Reabilitatsiya tizimi ham tobora takomillashib, bemorlarning sog'ayish jarayoni tezlashmoqda.

Umuman olganda, travmatologiya sohasi O'zbekistonda tibbiy yordam sifatini oshirish, inson salomatligini tiklash va jarohatlarning oldini olishda katta ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida bu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlar yanada rivojlanishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Musalatov H. Travmatologiya va ortopediya. Toshkent, 2007.
2. Shomurotov A.A., Yoqubov M.U. "Travmatologiya va ortopediya". Toshkent: O'zbekiston Tibbiyot Nashriyoti, 2018.
3. Mirzayev I.B., Xolmirzayev A.T. "Suyak va bo'g'im jarohatlari: diagnostika va davolash". Fan va Texnologiya, Toshkent, 2020.
4. Qodirov S.A., Ahmedov B.B. "Jarrohlik va travmatologiya asoslari". Samarqand: Samarqand Tibbiyot Instituti Nashriyoti, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. „Travmatologiya va ortopediya asoslari“. Toshkent, 2021.

